

Ivan Vidaković*

XXXVII. REDOVITO SAVJETOVANJE HRVATSKOG UDRUŽENJA ZA KAZNENE ZNANOSTI I PRAKSU: AKTUALNE TEME I TRENDVI U HRVATSKOM KAZNENOM PRAVU Opatija, 5.–7. prosinca 2024.

1. OTVARANJE SAVJETOVANJA

XXXVII. redovito savjetovanje Hrvatskog udruženja za kaznene znanosti i praksu održano je u Opatiji od 5. do 7. prosinca 2024. pod naslovom *Aktualne teme i trendovi u hrvatskom kaznenom pravu*. Time je potvrđen dugogodišnji kontinuitet okupljanja hrvatske kaznenopravne zajednice na istom mjestu.

U uvodnom obraćanju predsjednica Udruženja **dr. sc. Laura Valković** istaknula je širinu ovogodišnjih tema i zastupljenosti referenata, čime se potvrdila otvorenost Udruženja kako prema svojim članovima, sucima, državnim odvjetnicima, odvjetnicima i profesorima tako i prema široj stručnoj javnosti. U središte su stavljena različita pitanja materijalnopravne i procesnopravne naravi, poput govora mržnje, problematike femicida, instituta izuzeća sudaca, učinaka presude *Hann-Invest*, transnacionalnog aspekta kaznenih djela krijumčarenja migranata te uloge Ureda europskog javnog tužitelja. Upravo navedeno dovodi do zaključka da Udruženje ne djeluje kao pasivni promatrač, već aktivno potiče razvoj kritičke analize i znanstvene obrade aktualnih kaznenopravnih pitanja te sudjeluje u njima. Tome u prilog ide i prigodno obilježavanje tridesete obljetnice izlazenja *Hrvatskog ljetopisa za kaznene znanosti i praksu*.

Uz predsjednicu Udruženja uvodno se prisutnima obratio i dekan Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu **prof. dr. sc. Ivan Koprić**, koji je istaknuo kako je kroz širok raspon tema i izlagača ponovno potvrđena izvrsna suradnja teorije i prakse, osobito između četiri pravna fakulteta. Uz čestitke na uspješ-

* Ivan Vidaković, univ. mag. iur., asistent na Katedri kaznenopravnih znanosti, Sveučilište u Osijeku, Pravni fakultet Osijek; ivan.vidakovic@pravos.hr; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7003-632X>

nom radu dekan je naglasio da Savjetovanje utjelovljuje duh sinergije između znanstvenog i praktičnog pristupa kaznenopravnim pitanjima.

2. IZLAGANJA PRVOG DANA

Ovogodišnje prvo izlaganje održali su **prof. dr. sc. Maja Munivrana** i **izv. prof. dr. sc. Aleksandar Maršavelski** s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu na temu *Izazovi u procesuiranju i sankcioniranju govora mržnje*. Izrazito aktualnom temom autori su stavili u fokus razliku između izraza koji su samo uvredljivi, šokantni ili uznemirujući te onih koji dostižu prag kaznenopravnog reagiranja. Takvo razlikovanje od osobite je važnosti jer obnašatelji javne vlasti, ali i ljudi u svakodnevnoj komunikaciji, izraze koji ne prelaze taj prag u javnom diskursu pogrešno svrstavaju u govor mržnje. Autori su upozorili na to da su u hrvatskom kontekstu najčešći motivi kaznenih djela iz mržnje vezani uz nacionalnu i etničku pripadnost, pri čemu su najčešće pogođene osobe srpske nacionalnosti. Među drugim čestim osnovama navode se spolna orijentacija te pripadnost romskoj i židovskoj zajednici. Naglašeno je kako kaznenopravno sankcioniranje govora mora ostati *ultima ratio* jer samo najteži oblici izražavanja, oni koji stvarno pozivaju na nasilje ili potiču diskriminaciju, trebaju dovesti do kaznene odgovornosti. Kroz raspravu je otvoreno pitanje razlikovanja kaznenopravnog i prekršajnog okvira budući da se velik dio neprimjerenih izraza procesuiranih u praksi rješava kroz prekršajno zakonodavstvo. Naglašeno je kako policija i državno odvjetništvo trebaju uzimati u obzir sve okolnosti *in concreto*, kao i kontekst, cilj i učinak izrečenog, a ne samo njegovu sadržajnu razinu. Takav pristup omogućuje razmjernost kaznenopravnog odgovora i zaštitu slobode izražavanja zajamčene člankom 10. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

U nastavku sesije izlaganje je održala **doc. dr. sc. Nevena Aljinović** sa Sveučilišnog odjela za forenzične znanosti Sveučilišta u Splitu na temu *Femicid – od neologizma do posebnog kaznenog djela*. Autorica je pojasnila razvoj pojma femicida u međunarodnoj znanstvenoj i zakonodavnoj literaturi počevši od prvih definicija u anglosaskoj literaturi do suvremenih nastojanja da se fenomen normativno prepozna u nacionalnim kaznenim zakonodavstvima. U hrvatskom kontekstu rasprava o femicidu obilježena je podijeljenim stavovima o potrebi zasebne inkriminacije. Autorica je upozorila da postoje snažni argumenti za eksplicitno normiranje femicida s obzirom na specifičnost fenomena i potrebu jasne vidljivosti u kaznenopravnom sustavu. Suglasnost s postojećim zakonodavnim rješenjem temelji se na empirijskim podacima o nasilju nad

ženama i ubojstvima žena u partnerskim odnosima, koji pokazuju da su žene nerazmjerno pogođene tim oblicima nasilja. Sudac **Tripalo** kroz raspravu je problematizirao pitanje bi li uvođenje femicida kao posebnog kaznenog djela doista pridonijelo strožem i učinkovitijem kažnjavanju ili bi se jednak učinak mogao postići preciznijim formuliranjem kvalifikatornih okolnosti u okviru postojećih odredaba Kaznenog zakona. Neovisno o zakonodavnom pristupu, ključno je osigurati dosljednu praksu u procesuiranju i kvalifikaciji takvih djela, uz sustavno praćenje i analizu uzroka rodno uvjetovanog nasilja.

Izlaganja su se nastavila tematski nešto drugačijim referatom **dr. sc. Ivana Glavića**, zamjenika glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske, koje je bilo posvećeno *Kaznenopravnim učincima Akta o digitalnim uslugama (Uredbe (EU) 2022/2065 Europskog parlamenta i Vijeća od 19. listopada 2022. o jedinstvenom tržištu digitalnih usluga i izmjeni Direktive 2000/31/EZ)*. Riječ je o jednom od ključnih regulatornih instrumenata EU-a kojim se uspostavljaju jedinstvena pravila za internetske platforme i posredničke usluge. U izlaganju su prikazane temeljne obveze koje Uredba nameće internetskim platformama, od obveznog postupanja po nalogima nadležnih tijela do uvođenja proaktivnih mehanizama uklanjanja nezakonitog sadržaja. U kaznenopravnom kontekstu osobito su važna pravila koja se odnose na čuvanje elektroničkih dokaza i identifikaciju počinitelja, čime se olakšava istraga kaznenih djela počinjenih putem interneta, osobito kaznenih djela iz mržnje, dječje pornografije, trgovanja drogom i kibernetičkog kriminaliteta. Poseban je naglasak stavljen na potrebu suradnje između domaćih tijela i europskih regulatornih struktura. Glavić je upozorio da će se u praksi pojaviti dvojbe glede nadležnosti, osobito u situacijama kada je potrebno brzo osigurati elektronički dokaz ili naložiti uklanjanje nezakonitog sadržaja. Iz navedenog proizlaze brojni izazovi koji će se pojaviti već u nadolazećem razdoblju, kada će domaća pravosudna tijela morati uskladiti svoje postupanje s europskim pravilima i koordinirati se s nadležnim regulatorima.

Posljednje izlaganje prije tradicionalnog okruglog stola održale su **Nikolina Masar**, zamjenica općinskog državnog odvjetnika u Karlovcu, i **Jasmina Štrucelj**, sutkinja Općinskog suda u Karlovcu, na temu *Krijumčarenje migranata – kazneno djelo iz članka 326. Kaznenog zakona prema praksi karlovačkih pravosudnih tijela*. Autorice su prikazale kazuističke primjere iz predmeta vođenih na području Karlovačke županije, gdje se krijumčarenje migranata pojavljuje kao jedan od najčešćih oblika transnacionalnog kriminaliteta. Analiza je pokazala da se kvalifikacija djela u praksi često razlikuje ovisno o broju prevezenih osoba, uvjetima prijevoza i stupnju ugroženosti života migranata. Kvalificirani oblici kaznenog djela najčešće proizlaze iz okolnosti koje upu-

ćuju na potencijalno ugrožavanje života i zdravlja, osobito u slučajevima kada su migranti prevoženi u zatvorenim tovarnim prostorima bez ventilacije. U raspravi je otvoreno pitanje jedinstvene sudske prakse u kvalifikaciji tih djela budući da različiti sudovi ponekad različito vrednuju iste okolnosti. Bilo bi korisno razviti smjernice ili ujednačiti praksu kroz odluke viših sudova, čime bi se ojačala pravna sigurnost i predvidivost kaznenopravnog postupanja.

Presuda Suda Europske unije u predmetu *Hann-Invest*, odnosno njezino značenje za jedinstvenost sudske prakse i poimanje sudačke neovisnosti, nametnula je temu ovogodišnjeg okruglog stola. Uz moderatora **Damira Kosa**, suca Vrhovnog suda Republike Hrvatske, sudionici okruglog stola bili su: **Dražen Tripalo**, sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske, **Tanja Pavelin**, sutkinja Visokog kaznenog suda Republike Hrvatske, **prof. dr. sc. Zlata Đurđević** s Pravnog fakulteta u Zagrebu, **Ivan Crnčec**, državni tajnik u Ministarstvu pravosuđa, uprave i digitalne transformacije, te **Šime Matak**, odvjetnik.

Uvodno je sudac Kos kao moderator naglasio da je presuda poslužila kao povod za promišljanje uloge viših sudova u usmjeravanju sudske prakse i o svrsi evidencije sudske prakse. Istaknuo je kako je cilj rasprave bilo razumijevanje šireg konteksta funkcioniranja sustava, a ne propitivanje same odluke. U hrvatskom se pravosuđu već dulje raspravlja o doseg obveznosti pravnih shvaćanja viših sudova, osobito kada proizlaze iz odluka donesenih u pojedinačnim predmetima ili kroz sjedničke zaključke sudskih odjela. Na Kosov uvod nadovezao se sudac Dražen Tripalo, koji je istaknuo da presuda *Hann-Invest* razotkriva sustavne slabosti, činjenicu da ista pravna pitanja često dobivaju različita rješenja na različitim sudovima. Takva neujednačenost stvara pravnu nesigurnost i ugrožava načelo jednakosti građana pred zakonom. Tripalo je naglasio da bi evidencija sudske prakse trebala djelovati kao korektiv odstupanjima, no u sadašnjem obliku ima tek informativnu vrijednost, bez stvarne normative snage. Jačanje obvezujuće prirode sjedničkih zaključaka viših sudova ne bi ograničilo sudačku neovisnost, već bi pridonijelo očuvanju pravne sigurnosti i jednakosti pred zakonom. Nadovezujući se na to, Tanja Pavelin upozorila je na učestalu pogrešnu percepciju da su pravna stajališta Visokog kaznenog suda obvezujuća za niže sudove, iako takva obveza nije formalno propisana. U praksi se stoga događa da sudovi prvog stupnja donose odluke suprotne ranijim shvaćanjima višeg suda, što dovodi do ukidanja odluka i stvara dojam neujednačenosti. Pavelin je naglasila kako sudačka neovisnost ne smije biti izgovor za arbitrarnost te da predvidivost sudskih odluka mora ostati temeljni element vladavine prava. Prof. dr. sc. Zlata Đurđević istaknula je kako je riječ o klasičnom sukobu dvaju načela, s jedne strane sudačke neovisnosti, a s druge pravne sigurnosti i jednakosti građana pred zakonom. Sudac ne može u

potpunosti zanemariti ustaljenu praksu viših sudova jer time građanima oduzima mogućnost predvidjeti ishod postupka i slabi povjerenje u pravni poredak. Praksa Europskog suda za ljudska prava jasno pokazuje da pravna pravila i sudske odluke moraju biti dovoljno jasne i predvidive kako bi pojedinci mogli uređivati svoje ponašanje, čime se ostvaruje temeljna svrha načela zakonitosti. Kao mogući put prema ravnoteži između neovisnosti i predvidivosti Đurđević je predložila razvoj „kulture obrazlaganja“, prema kojoj bi sudac koji odstupa od ustaljene prakse morao jasno i obrazloženo navesti razloge takva postupanja. Ivan Crnčec upozorio je da pitanje obvezujuće snage pravnih shvaćanja već dulje vrijeme zaokuplja zakonodavca. Naglasio je potrebu pronalaženja ravnoteže između njihove normativne snage i očuvanja neovisnosti sudaca ističući da pretjerano normiranje može otvoriti pitanje ustavne suglasnosti. S druge strane, sadašnje stanje, u kojem pravna shvaćanja imaju tek orijentacijsku vrijednost, ne pridonosi ujednačenju sudske prakse. Predložio je model prema kojem bi zaključci sjednica viših sudova imali pojačanu obvezujuću snagu, dok bi pojedinačne odluke zadržale svoj predmetni doseg. U raspravi su se pojavila i mišljenja da, ako evidencija sudske prakse ostane bez normativnog učinka, valja preispitati njezinu svrhu i opravdanost u postojećem obliku. U završnom dijelu okruglog stola Šime Matak iznio je perspektivu obrane. Naglasio je da odvjetnici moraju moći predvidjeti način odlučivanja viših sudova kako bi svojim strankama pružili kvalitetan i pouzdan pravni savjet. Kada odvjetnik savjetuje klijenta hoće li podnijeti žalbu, mora imati neku sigurnost da će drugostupanjski sud primijeniti pravna shvaćanja na način koji je već usvojen u ranijoj praksi. Ako praksa nije ujednačena, odvjetnik je u nemogućnosti pružiti realan pravni savjet. Dakle, pitanje pravne predvidivosti za odvjetništvo i građane nije teorijsko, nego egzistencijalno te ono određuje koliko sustav uživa povjerenje onih koji u njemu sudjeluju.

Rasprava je zaključena zajedničkom ocjenom da je presuda *Hann-Invest* potaknula promišljanje jednog od temeljnih pitanja hrvatskog kaznenog pravosuđa, odnosa između sudačke neovisnosti i potrebe za ujednačenjem sudske prakse. Sudionici su se složili da pravna sigurnost i povjerenje građana u pravosudni poredak mogu postojati samo uz jasno definiran odnos između pravnih shvaćanja viših i nižih sudova te njihovu dosljednu primjenu u svakodnevnom odlučivanju.

3. IZLAGANJA DRUGOG DANA

Drugi dan Savjetovanja otvoren je izlaganjem **dr. sc. Ive Parente** s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci i Damira Kosa, suca Vrhovnog suda Republike Hrvatske, na temu *Izuzeće u kaznenom postupku: teorijska analiza i praktična primjena*. Autori su uvodno istaknuli da institut izuzeća predstavlja jedno od temeljnih jamstava prava stranaka na nepristrano odlučivanje te važan instrument očuvanja povjerenja javnosti u pravosudni sustav. U praksi sve češće dolazi do povećanog broja zahtjeva za izuzeće, pri čemu se razlozi sve više šire izvan zakonom propisanih okvira. Takva praksa posebno dolazi do izražaja u predmetima s velikim brojem stranaka, u kojima pojedini zahtjevi nemaju drugo uporište osim u nastojanju da se odgodi ročište ili prekine glavna rasprava. Taj problem osobito se osjeća u manjim sredinama, gdje je broj sudaca i državnih odvjetnika ograničen, pa zahtjevi za izuzeće mogu dovesti do zastoja u postupku zbog teškoće pronalaska zamjene. Rasprava je upozorila na dvije moguće dimenzije rješenja. Jedna je zakonodavna, prema kojoj bi zakonodavac trebao preciznije propisati razloge za izuzeće, a druga praktična, koja naglašava važnost daljnjeg razvoja sudske prakse i strožih kriterija pri odlučivanju o zahtjevima. Neovisno o pristupu može se zaključiti da je ključno osigurati da se institut izuzeća ne pretvori u mehanizam za odugovlačenje kaznenih postupaka.

U nastavku je **Vedran Ramadanović**, odvjetnik iz Zagreba, održao izlaganje na temu *Pravo na učinkovito preispitivanje zakonitosti lišenja slobode uhićenjem ili pritvaranjem iz članka 5. stavka 4. Konvencije s aspekta prakse Strasbourškog suda te domaćeg prava i prakse*. Pravo na preispitivanje zakonitosti ne podrazumijeva samo mogućnost podnošenja žalbe, već zahtijeva brzu i sadržajnu kontrolu svih razloga zbog kojih je do lišenja slobode došlo. Problem koji se pojavljuje u praksi glede ovog pitanja jest predugo trajanje žalbenih postupaka, a obrazloženja sudskih odluka o pritvoru nerijetko ostaju općenita i šablonska. Sudovi ne smiju obrazlagati pritvor samo pozivanjem na opasnost od bijega ili ponavljanja djela, već moraju konkretno navesti činjenice iz kojih proizlazi postojanje takve opasnosti. Samo tako obrazložena odluka omogućuje strankama da razumiju razloge odluke i da ih učinkovito ospore putem pravnog lijeka, što je u skladu s praksom Europskog suda za ljudska prava.

Treće izlaganje otvorilo je nedovoljno raspravljeno pitanje *Primjene samostalnih mjera opreza prema nebrojivim osobama*, o kojem su govorili **Martina Pamić**, sutkinja Općinskog kaznenog suda u Zagrebu, i **David Jakovljević**, viši sudski savjetnik Županijskog suda u Zagrebu. Upozorili su na sve učesta-

liju pojavu da se prema neubrojivim osobama određuju mjere opreza poput zabrane približavanja ili obveze redovitog javljanja policiji. Takva praksa stvara pravnu i logičku napetost jer se, s jedne strane, priznaje da osoba nije sposobna shvatiti značenje svojih postupaka, dok se, s druge strane, od nje zahtijeva da razumije i poštuje nametnute obveze. Primjena takvih mjera trebala bi biti iznimka, a ne pravilo, upravo zbog nedostatka svijesti i sposobnosti voljnog djelovanja kod tih osoba. To može imati i potencijalno stigmatizirajući učinak takvih mjera, koje mogu dovesti do povrede temeljnih prava osoba već ranjivih zbog svojeg psihičkog stanja.

U nastavku je uslijedilo izlaganje **Tomislava Brđanovića**, suca Županijskog suda u Varaždinu, i **Gorana Supančića**, zamjenika županijske državne odvjetnice u Varaždinu, na temu *Troškovi kaznenog postupka u sudskoj i državnoodvjetničkoj praksi*. Pitanje troškova predstavlja jedno od najsloženijih procesnih pitanja u kaznenom postupku jer zahvaća interese države, stranaka i odvjetnika, a pritom neposredno utječe na pristup pravdi i povjerenje građana u pravosudni sustav. Troškovi kaznenog postupka često se pokazuju nerazmjerno visokima, dok teret njihova nositelja nije uvijek pravedno raspoređen. Država nerijetko preuzima troškove i u situacijama kada je jasno da su nastali zlouporabom procesnih prava stranaka, dok istodobno pojedinci često unaprijed ne mogu procijeniti visinu ukupnih troškova, što stvara pravnu i financijsku nesigurnost. Autori su predložili da se pristupi preciznijem definiranju troškova koji se mogu prenijeti na proračun te da se uvedu stroži kriteriji za naknadu troškova u slučajevima zloupotrebe prava. Povećanje transparentnosti u izračunu odvjetničkih nagrada i sudskih troškova ocijenjeno je nužnim kako bi se postigla veća predvidivost i pravednost postupka. Ipak, ta tema zahtijeva širi društveni kontekst, na što je upozorila i rasprava auditorija. Previsoki troškovi mogu obeshrabriti građane da traže zaštitu svojih prava, što je posebno problematično kod tereta snošenja troškova supsidijarnog tužitelja, koji u interesu države preuzima kazneni progon, kako je to istaknuo **izv. prof. dr. sc. Novokmet** s Pravnog fakulteta u Osijeku.

Programom predviđeno izlaganje zamijenjeno je referatom **dr. sc. Jelene Damjanović Barić**, odvjetnice iz Čakovca, na temu *Stečajna kaznena djela i njihova učestalost u praksi*. Autorica je izložila analizu kaznenih djela iz članka 249. Kaznenog zakona te njihovu učestalost u sudskoj i državnoodvjetničkoj praksi naglašavajući da su ta kaznena djela u hrvatskom kaznenopravnom sustavu i dalje podzastupljena, unatoč njihovoj važnoj ulozi u zaštiti vjerovnika i očuvanju povjerenja u tržište. U praksi često izostaje s pokretanjem kaznenih postupaka zbog nedostatka specijaliziranosti i financijsko-forenzičnih znanja unutar tijela progona. To nije slučaj u drugim zemljama, što pokazuje

usporedna analiza s njemačkim i austrijskim pravnim sustavima, jer se u tim državama kaznena djela povezana sa stečajem procesuiraju vidljivije i dosljednije zahvaljujući specijaliziranim odjelima i razvijenoj sudskoj praksi. Kroz raspravu auditorija jačanje specijalizacije državnog odvjetništva i policije te kontinuirana edukacija o gospodarskim kaznenim djelima uočeni su kao rješenje kojim bi se unaprijedila učinkovitost i dosljednost kaznenog progona.

Posljednje izlaganje prije godišnje skupštine Udruženja održala je **Darija Željko Mrljak**, asistentica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pod naslovom "*Eppo si muove?*" – *sudska kontrola akata Europskog javnog tužiteljstva između Europske unije i razine država članica*. Europsko javno tužiteljstvo kao nadnacionalno tijelo relativno je nov institut u kaznenopravnim sustavima država članica, pa tako i u Hrvatskoj, pri čemu se otvara pitanje opsega i granica sudske kontrole njegovih odluka. U središtu izlaganja bilo je pitanje u kojoj mjeri domaći sudovi mogu i trebaju kontrolirati akte EPPO-a koji proizvode učinke na području Republike Hrvatske. Naglašeno je da je sudska kontrola nužna kako bi se osigurala zaštita temeljnih prava stranaka te da bi izostanak sudske provjere odluka EPPO-a doveo u pitanje djelotvornost pravnih sredstava. Željko Mrljak je podsjetila da hrvatski sudovi imaju ustavnu obvezu jamčiti zaštitu prava građana neovisno o tome dolazi li odluka od nacionalnog ili europskog tijela. Dakle, ključno je pronaći ravnotežu između samostalnosti i učinkovitosti EPPO-a s jedne strane te zaštite prava pojedinaca u skladu s domaćim i međunarodnim standardima s druge.

Na godišnjoj skupštini Hrvatskog udruženja za kaznene znanosti i praksu prigodno je obilježeno 30 godina izlaženja Hrvatskog ljetopisa za kaznene znanosti i praksu. Tom je prigodom glavna urednica prof. dr. sc. Zlata Đurđević upozorila na impresivne rezultate *Ljetopisa*, koji već tri desetljeća predstavlja ključni instrument širenja kaznenopravne misli i poveznicu između teorije i prakse putem 315 objavljenih radova i priloga te još više njihovih autora.

Popodnevna se sesija nastavila pretposljednijim izlaganjem **Marijana Bitange**, suca Visokog kaznenog suda Republike Hrvatske, i **Marine Kapikul**, više sudske savjetnice istog suda, na temu *Institut uvjetnog otpusta u praksi Visokog kaznenog suda Republike Hrvatske*. Institut uvjetnog otpusta u hrvatskoj se praksi i dalje primjenjuje restriktivno i neujednačeno. U pojedinim slučajevima otpust se odobrava pod relativno blagim uvjetima, dok se u drugim, gotovo identičnim predmetima, zahtjevi odbijaju bez jasnog obrazloženja. Takva neujednačenost stvara dojam arbitrarnosti i narušava pravnu sigurnost, čime se slabi povjerenje javnosti u sustav izvršenja kazni. Uvjetni otpust nije privilegij, već sastavni dio sustava izvršenja kazne, čija je svrha potaknuti osuđenike na pozitivne promjene, smanjiti rizik recidivizma i omogućiti po-

stupnu reintegraciju u društvo. Autori su upozorili da preuska ili formalistička primjena tog instituta dovodi do suprotnog učinka i to povećava opterećenje zatvorskog sustava i umanjuje mogućnost resocijalizacije osuđenika. Jedan od pristupa ovom pitanju jest i da obrazloženja odluka trebaju jasno pokazivati da je sud razmotrio resocijalizacijski aspekt, a ne samo formalno ispunjenje zakonskih pretpostavki. To je nužno i za dosljedniju primjenu tog instituta, a onda posljedično i za pravedniji sustav izvršenja kazni i učinkovitije ostvarivanje svrhe kažnjavanja.

Posljednje izlaganje drugog dana Savjetovanja održali su **Petar Lalić**, sudac Općinskog suda u Vukovaru, **Goran Brkić** iz Sektora za probaciju Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije te **Dijana Rizvić**, sutkinja Općinskog kaznenog suda u Zagrebu, na temu *Primjena elektroničkog nadzora u različitim fazama kaznenog postupka*. Referenti su prikazali postojeće stanje i izazove u provedbi elektroničkog nadzora u Republici Hrvatskoj ističući da se taj institut, unatoč zakonodavnim očekivanjima, u praksi primjenjuje još uvijek rijetko i nedovoljno sustavno. Elektronički nadzor predstavlja suvremeni oblik nadzora nad počiniteljima kaznenih djela, čija je svrha humanizirati kazneni sustav i omogućiti kontrolirani boravak počinitelja u obitelji i zajednici. Međutim, u praksi se pokazalo da postoje brojna ograničenja, od tehničke nedostatnosti opreme i infrastrukture preko manjka stručnog osoblja zaduženog za nadzor do neujednačenog pravnog okvira, koji ostavlja preširok prostor diskrecijskom odlučivanju sudova. Nužno je osigurati veća ulaganja u tehničku infrastrukturu i edukaciju sudaca, državnih odvjetnika i probacijskih službenika kako bi se osigurala dosljedna i učinkovita primjena tog instituta. Referat je zaključen demonstracijom rada sustava elektroničkog nadzora, kojom su sudionici mogli vidjeti tehničke mogućnosti i način funkcioniranja sustava u praksi.

4. TRIBINA I ZATVARANJE SAVJETOVANJA

Treći dan Savjetovanja tradicionalno je bio posvećen tribini, na kojoj su se raspravljala pitanja proizašla iz prethodnih izlaganja te ona prikupljena od sudionika. Tribinu je otvorila **prof. dr. sc. Elizabeta Ivičević Karas**, novoizabrana predsjednica Udruženja, koja je u uvodnom obraćanju izvijestila o održanoj izbornoj skupštini Hrvatskog udruženja za kaznene znanosti i praksu i izboru novog Upravnog odbora te zahvalila dosadašnjoj predsjednici i uredništvu *Hrvatskog ljetopisa za kaznene znanosti i praksu* na radu i doprinosu. Tom je prilikom pozvala članove Udruženja na aktivnije uključivanje u rad

Udruženja. U prvom dijelu tribine referenti su odgovarali na pitanja izravno vezana uz izlaganje, dok se drugi dio tribine odnosi na upite koji nisu nužno vezani uz konkretno izlaganje.

Tribina je otvorena analizom odnosa između slobode izražavanja i zabrane govora mržnje, u kojoj su se razmatrale granice između ustavno zajamčene slobode govora i kaznenopravne odgovornosti. Aleksandar Maršavelski upozorio je na ustavno ograničenje iz članka 39. Ustava Republike Hrvatske i praksu Europskog suda za ljudska prava, prema kojoj su restrikcije slobode izražavanja dopuštene kada je riječ o poticanju na mržnju i nasilje. Posebno je istaknuta potreba modernizacije Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira te rizik preširokog tumačenja pojma tzv. „verbalnih delikata“. Tim je pitanjem otvorena rasprava o granicama kaznenopravne intervencije u javnom govoru te je naglašena važnost razlikovanja političkog izražavanja, satiričnog komentara i stvarnog poticanja na nasilje. Konkretni primjeri iz sudske prakse, uključujući i slučajeve javnog paljenja lutaka političara, pokazuju da ocjena kaznenopravne relevantnosti uvijek ovisi o kontekstu i učinku izrečenog. U nastavku je doc. dr. sc. Nevena Aljinović, odgovarajući na pitanja sudionika, pojasnila da Kazneni zakon propisuje jednaku kaznu za teško ubojstvo neovisno o spolu žrtve, ali da se fenomen femicida u doktrini i praksi prepoznaje kao poseban oblik rodno uvjetovanog nasilja. Žrtve u tim slučajevima gotovo su isključivo žene koje su prije ubojstva trpjele dugotrajno psihičko i fizičko nasilje. Posebno se osvrnula na potrebu za edukacijom stručnih tijela u postupanju prema žrtvama nasilja te na problem neujednačene prakse u sankcioniranju počinitelja. Uz dozu kritike, Aljinović je istaknula da državno odvjetništvo ne postupa „prerevno“, već da odlučan pristup proizlazi iz zakonske obveze zaštite žrtava, osobito djece i ranjivih osoba. Rasprava se zatim usmjerila na problematiku kaznenih djela krijumčarenja migranata, o čemu je govorila Nikolina Masar. Naglasila je važnost razgraničenja osnovnog i kvalificiranog oblika kaznenog djela te potrebu procjene okolnosti, poput broja prevezenih migranata, uvjeta prijevoza i stupnja ugroženosti njihovih života. Ekonomski motivi počinitelja ne mogu opravdati kaznena djela koja ugrožavaju sigurnost granica i ljudska prava.

Drugi dio tribine moderirali su Damir Kos i Dražen Tripalo, suci Vrhovnog suda Republike Hrvatske. Kos je upozorio na problem nepostojanja jedinstvenog pravilnika o postupanju s privremeno oduzetim predmetima ističući da se u praksi nerijetko pojavljuju dvojbe o tome koji se predmeti mogu vratiti vlasnicima, a koji moraju biti oduzeti, osobito kada su bili korišteni za počinjenje kaznenog djela. Sudovi trebaju imati jasne smjernice o postupanju s predme-

tima koji su prerađeni za prijenos droge ili druge nezakonite svrhe, neovisno o tome tko je njihov formalni vlasnik. Takva bi pravila pridonijela pravnoj sigurnosti i transparentnosti postupanja sudova te smanjila broj pritužaba i zahtjeva za naknadu štete nakon pravomoćnosti presude. Tribina se nastavila raspravom o mogućnosti čitanja zapisnika s dokaznih ročišta te je istaknuto da načelo neposrednosti ne smije biti žrtvovano u korist procesne ekonomije. Ipak, zaključeno je da postoje situacije u kojima se ponavljanje ispitivanja svjedoka može opravdano ograničiti, osobito kada je riječ o ranjivim osobama koje su već dale iskaz. Tripalo je zaključio da je nužno voditi računa o načelu pravičnosti i proporcionalnosti te izbjegavati sekundarnu viktimizaciju svjedoka. Otvoreno je i pitanje obveze suda da obrazloži odluku o odbijanju sporazuma o priznanju krivnje, pri čemu su sudionici istaknuli da bi takvo obrazloženje trebalo biti jasno, detaljno i dostupno strankama kako bi se spriječila sumnje u arbitrarnost odlučivanja. Također je posebno naglašena potreba ujednačavanja prakse u postupanju s maloljetnim svjedocima i žrtvama kaznenih djela, pri čemu je istaknuto da bi prisutnost psihologa ili druge stručne osobe trebala postati pravilo, a ne iznimka. Na taj bi se način osigurala dodatna zaštita ranjivih skupina i spriječila sekundarna viktimizacija, što je u skladu s europskim standardima o pravima žrtava. Zaključeno je da se učinkovitost pravosuđa ne može mjeriti isključivo brzinom rješavanja predmeta već i kvalitetom sudskih odluka, poštovanjem prava stranaka i povjerenjem javnosti u sustav.

U završnom obraćanju prof. dr. sc. Elizabeta Ivičevević Karas, novoizabrana predsjednica Udruženja, zahvalila je svim sudionicima na aktivnom sudjelovanju, istaknula uspješnost ovogodišnjeg Savjetovanja te najavila da će Udruženje i dalje biti otvoreno raspravama o aktualnim pitanjima kaznenog prava, s posebnim naglaskom na digitalizaciji pravosuđa, kaznenoj politici i ljudskim pravima.